

Za gozd – za nas

Besedilo: Jasna Mulej

Slovenija je dežela gozdov, saj ti pokrivajo skoraj 60 % njene površine. Kot značilen tip slovenske krajine je gozd pomemben gradnik slovenske nacionalne identitete. Slovenski gozdovi so med najbolj ohranjenimi v Evropi, o čemer priča podatek, da je več kot 50 % vključenih v omrežje Natura 2000 ali druge kategorije zavarovanih območij. Jelovo-bukovi gozdovi severnih Dinaridov s širšim območjem notranjskega Snežnika in Gorskim Kotarjem na Hrvaškem tvorijo največji strnjen gozdni kompleks v srednji Evropi in so zato izredno pomembni za ohranjanje številnih rastlinskih in živalskih vrst. To potrjuje tudi prisotnost krovnih vrst, vseh treh velikih zveri – medveda, volka in risa. Obenem je gozd poleg vode tudi naš najpomembnejši naravni vir. Slovenci se radi hvalimo z razmeroma dolgo tradicijo trajnostnega, sonaravnega in večnamenskega upravljanja z gozdovi, vendar pa se to danes nahaja na prelomnici, saj je pred vrati prenova slovenske gozdne zakonodaje. Tudi v naših rokah je moč, da vplivamo na to, v katero smer se bo jeziček na tehtnici prevesil – v smer ohranjanja s trajnostnim koriščenjem našega naravnega bogastva za nas in naše potomce ali v smer vedno večjega izkoriščanja in ozkih interesov manjše skupine ljudi.

POMEN SLOVENSКИH GOZDOV

Gozdovi opravljajo številne funkcije, ki jih lahko delimo v tri večje skupine: proizvodne, ekološke in socialne. Trenutno veljavni *Zakon o gozdovih* prepoznava kar 17 različnih funkcij gozdov. Med proizvodne spadajo lesnoproizvodna funkcija, pridobivanje nelesnih gozdnih dobrin in lovnogospodarska funkcija. Socialne funkcije zajemajo zaščitno, rekreacijsko, poučno, raziskovalno in higiensko-zdravstveno funkcijo ter funkciji varovanja naravnih vrednot in kulturne dediščine. Ekološke funkcije pa predstavljajo varovanje gozdnih zemljišč in sestojev, hidrološka funkcija, funkcija ohranjanja biotske raznovrstnosti ter klimatska funkcija.

Večnamenska raba gozdov pomeni načrtovan način gospodarjenja z gozdovi, ki zagotavlja uresničevanje različnih funkcij gozda. Javna gozdarska služba (Zavod za gozdove Slovenije), ki načrtuje gospodarjenje za vse gozdove ne glede na la-

Odmrta drevesa porajajo življenje v kočevskem pragozdu Krokar, največjem pragozdu v Sloveniji. (foto: Miha Krofel)

stništvo (javno ali zasebno), ima tako pomembno nalogo usklajevanja zasebnih in javnih interesov.

Tržno so dobro ovrednotene samo proizvodne funkcije gozdov, pri čemer hlodovina predstavlja približno tri četrtine vrednosti, s 15 % sledi izkoriščanje lesa za energetske namene, z 10 % pa nelesni gozdni proizvodi, ki vključujejo divjačino, gozdne plodove, gozdni med in druge dobrote iz gozda. Les je sicer naravi prijazen material in kot surovina v primerjavi z drugimi energetsko najmanj potraten, kar je v času podnebnih sprememb pomembna prednost. Žal je slovenska lesnopredelovalna industrija skoraj popolnoma zamrla, tako da se slovenski les v glavnem nepredelan izvažava v sosednji Avstrijo in Italijo.

Posredno lahko ocenimo tudi vrednost socialnih funkcij gozda, saj ta pomembno prispeva k turistični prepoznavnosti in ponudbi številnih turističnih destina-

cij. Ekološke vloge gozda je možno ovrednotiti z analizo ekosistemskih storitev, vendar take celovite analize na ozemlju Slovenije še nimamo. Obstajajo tudi prepričanja, da prevajanje vrednosti ekoloških vlog v ekonomsko vrednost lahko prinese naravi in s tem človeku več škode kot koristi. Vsekakor dejstvo, da ekološke funkcije nimajo svoje vrednosti v denarju, na koncu pogosto pomeni, da so te v boju različnih interesov za isti naravni vir prezrte in zapostavljene.

SLOVENSKI GOZDNI REZERVATI

Nekatere funkcije gozdov so med sabo nezdržljive. Tako na primer v gospodarskih gozdovih ne moremo spremljati popolnoma naravnega razvoja in procesov. V Sloveniji je 0,8 % površine vseh gozdov izvzetih iz gospodarjenja – to so gozdni rezervati. Mreža gozdnih rezervatov je sicer razdrobljena, skupna površina pa še dodatno upada. Največji slovenski bukovi pragozd Krokar s 74 hektarji je še vedno premajhen, saj bi zaradi t. i. robnih učinkov potrebnih vsaj 150 hektarji površine za popolno funkcionalnost osrednjega dela pragozda.

Rezervati imajo pomen za celotno družbo. Slovenija si danes prizadeva, da bi gozdna rezervata Pragozd Krokar in Snežnik – Ždrolce skupaj s prvinskimi bukovimi gozdovi Karpatov in starodavnimi bukovimi gozdovi Nemčije vključili na seznam svetovne dediščine UNESCO. Ti

gozdni sestoji tako predstavljajo edinstven primer, v katerem lahko raziskujemo razvoj kopenskih ekosistemov in združb vse od zadnje ledene dobe dalje. Pomembni so tudi za vrste, ki so specialisti starih gozdov, kot je na primer belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*). Ta je pri nas močno ogrožen, saj za svoj obstoj potrebuje dovolj odmrlih debel listavcev, v katerih najde kozličke in podlubnike, ki predstavljajo njegovo glavno hrano. Odmrli drevesa pa v gospodarskih gozdovih odstranjujejo in jih tako primanjkuje.

VČASIH NI BILO TAKO IN NI NUJNO, DA BO TAKO TUDI OSTALO

Leta 1875 je gozd poraščal le 36 % površine današnje Slovenije, od takrat do nedavnega pa se je njegova površina zaradi opuščanja kmetijskih površin stalno povečevala. Gozdarstvo sledi potrebam družbe. Tako so bili še za prvo polovico 20. stoletja in takratno gospodarsko krizo značilni veliki goloseki in intenzivne sečnje. Sistematično gozdnogospodarsko načrtovanje je bilo v takratni Jugoslaviji uvedeno šele leta 1974. Z večanjem blaginje družbe se je vrednotenje gozdov spreminjalo in vedno bolj sta postajala pomembna ekološki in socialni pomen gozdov.

V luči današnje vsesplošne gospodarske krize tudi naši javni gozdarski službi vedno bolj primanjkuje financ in pojavljajo se pobude po zmanjševanju načrtovanja oziroma »nepotrebnega oviranja« izkoriščanja gozdov. Vsekakor je za spremljanje in zagotavljanje ohranjenosti slovenskih gozdov zelo pomembno, da se delo v gozdovih še naprej načrtuje.

KOALICIJA ZA GOZD

Leta 2013 smo se prvič zbrali predstavniki nevladnih organizacij in posamezniki, ki se zavedamo, da dobro ohranjeni gozdovi niso samoumevni in da je treba združiti moči v boju proti ozkim interesom kapitala, ki ogroža slovenske gozdove. Iz srečanj se je rodila *Koalicija za gozd*, mreža organizacij in posameznikov, ki se zavedajo pomena gozdov za trajnostni razvoj Slovenije v dobrobit vseh njenih prebivalcev ter ohranjanja biotske raznovrstnosti.

Koalicija deluje politično, in sicer z odzivanjem na aktualne dogodke, preko obveščanja javnosti pa opravlja tudi vlogo psa čuvaja. Od leta 2013 smo na Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano naslovili tri odprta pisma, o katerih so poročali tudi nacionalni mediji. V *Koaliciji za gozd* so vedno dobrodošli novi člani, ki se prepoznajo v njenem poslanstvu, pristopni pogoji pa so objavljeni na spletni strani <http://www.koalicijazagozd.si>.

Polna dvorana na posvetu *Gozd – naše skupno dobro priča o nujnosti široke in vključujoče razprave o prihodnosti slovenskih gozdov*. (foto: Petra Muhič)

PROJEKT Zagozd

Leti 2015 in 2016 sta prelomni za slovensko gozdarstvo in gozdove, saj se ob izteku dvajsetletnih koncesij za izkoriščanje državnih gozdov odpira gozdna zakonodaja, ki predstavlja podlago in okvir za upravljanje z našimi gozdovi. Dinari-

cum, Umanotera – Slovenska fundacija za trajnostni razvoj in Pravno-informacijski center nevladnih organizacij – PIC s projektom *Za gozd – za nas*. Aktivacija civilne družbe in zastopanje javnega interesa v novi slovenski gozdni zakonodaji ali kratko ZAGozd nameravamo ozavestiti slovensko javnost o vrednosti različnih funkcij slovenskih gozdov in informirati o aktualnem političnem dogajanju na tem področju, omogočiti širok in transparenten civilni dialog o prihodnosti upravljanja s slovenskimi gozdovi in oblikovati strokovno podkovan predlog, usklajene v koaliciji, ter le-te posredovati odločevalcem. Projekt finančno podpira Finančni mehanizem EGP 2009–2014, več o njem pa lahko preberete na spletni strani društva Dinaricum. ✨

Belohrbti detel (*Dendrocopos leucotos*), ogrožena vrsta, vezana na gozdove z odmrli listavci. (foto: Tomaž Mihelič)